

Proposta per a una carta Ètica dels Educadors Socials en relació a la intervenció amb persones grans

Enfront el **tracte** amb les persones grans en les institucions i serveis socials, a voltes poc desenvolupat des d'una perspectiva humanista de la intervenció, centrada en la persona; s'escau plantejar una proposta ètica de la intervenció socioeducativa.

Sovint ens trobem que la intervenció amb persones grans i amb persones grans discapacitades està encara centrada en les institucions com a **lloc de cures**, és a dir, com a lloc on la persona es tractada per les seves problemàtiques de salut i funcionals sense donar massa importància a la història de vida o als costums de la mateixa.

El lloc de cures està s'entén com un espai institucional on la finalitat bàsica és l'assistència a la persona en les seves dificultats i on es treballa des d'un model assistencial encaminat a proveir les solucions des de la intervenció professional. La decisió és només en mans de l'equip professional defugint la interdisciplinarietat i corresponsabilitat necessària entre usuaris, familiars i equips professionals.

La frontera entre el concepte de lloc de cures i el concepte de **lloc de treball** és molt minsa, i fàcilment del model curatiu podem passar a pensar les institucions com a llocs on els professionals de la intervenció exerceixen la seva professió. El lloc de treball genera l'aparició de centres en els que els horaris i la dinàmica del centres està més pensada en els horaris dels treballadors que en la vida de les persones

Residències en els que s'enllita a les persones grans a les 6 i mitja de la tarda perquè el torn de nit entra a les 8 i tots els avis han d'estar enllitats quan arriba aquest o aquells horaris de matí en els que lleva a les persones grans abans de les 7 perquè el torn de matí els ha de trobar llevats, en son un clar exemple. Alhora que ens cal repensar com estem plantejant la intervenció.

Sovint trobem que les seqüències de vida quotidiana de les institucions estan pensades més en els horaris del personal que no pas en la vida de les persones grans discapacitades.

D'altra banda caldria plantejar, des de l'ètica professional, que les institucions fossin **llocs de vida** abans que **llocs de cures i de treball**. Per tant haurien de potenciar una proposta ètica de la intervenció centrada en potenciar que els centres de dia, residències, etc. siguin llocs de vida en el sentit que la pròpia Llei de Serveis Socials expressa "Equipaments **substitutoris de la Llar**". La llar no és un lloc de cures ni un lloc de treball sinó un lloc de vida.

L'ètica neix sovint d'una revolta contra allò que es creu injust però també ha de ser plantejada des d'una afirmació de propòsits ètics positius, en termes de construcció d'una intervenció adequada.

En aquest sentit caldria donar valor a algunes **formulacions prèvies** que ens ajudin a potenciar la construcció d'una proposta de carta ètica de la intervenció socioeducativa amb persones grans:

Formulacions prèvies

- ☞ **Refús de ser llocs de guarda** (tipus *guarderia* de persones grans): En aquests centres l'acompanyament es fa sense cap projecte i sense línies directrius. Des d'aquesta visió es fa una intervenció de guarda i vigilància de usuaris reagrupats sense criteris per tal de "fer passar el temps y de tenir persones à càrrec" sense cap més criteri d'intervenció. Sovint aquests tipus de centres donen un guany econòmic.
- ☞ **Refús de l'exclusió** Hem de refusar les institucions-ghetto que esdevenen com a lloc dels vells sense estar oberts a la societat.
- ☞ **Refús de la degradació social.** On sembli que els centres siguin només per persones identificades amb les classes socials pobres . Hem de defugir els conceptes com "pobres vellets" . Aquests centres intervenen des del concepte de beneficència
- ☞ **Refús de la infantilització.** Hem de refusar propostes de dinamització pensades només com a mitjà d'ocupació, una decoració, sovint alegre però infantilitzadora. Unes propostes d'activitat des d'estètiques infantils (ús de colorines per fer sanefes). El risc en el que podem caure és el de transformar centres de dia i residències en una mena de jardins d'infància , tot i que es persegueixin les millors intencions des de la intervenció
- ☞ **Refús d'una intervenció centrada en la medicalització.** Tot i que el suport i la cura mèdica és necessària i desitjable per a les persones grans i discapacitades, no hem de convertir els centres en llocs on la medicalització i la proposta terapèutica sigui exagerada ja que estarem generant recursos en els que les persones hauran de ser tingudes a càrrec per tot. En aquest sentit estaríem reforçant la identificació entre vellesa i malaltia.

Partint d'aquestes formulacions prèvies d'apreciació crítica ens hauríem de respondre a la pregunta següent:

¿Com voldríem que fossin els centres on hauríem de rebre l'atenció quan fóssim grans ?

Hi ha alguns valors essencials plantejats en forma d'idees força que ens han d'ajudar a donar forma a una carta ètica de la intervenció sociosanitària i educativa amb les persones grans.

Idees força per a una carta ètica

A. Dignitat de drets de les persones grans

1/ Els valors de la intervenció han 'estar "focalitzats" en la persona gran.

Aquest fet suposa tenir en compte no només en :

- les **problemàtiques** de la persona (Els expedients de sol·licitud contenen informes de salut, economia i de problemes socials ; on es recullen les problemàtiques);

- sinó també les **esferes de salut i capacitat** mantingudes
 - Esferes de **salut emocionals** (La persona gran percep el seu entorn → sent → pensa → te motivacions, i → actua)
 - Esferes de salut **cognitiva**
 - Esferes de salut **funcionals** (capacitat d'autonomia)
 - Esferes **socials** a partir dels conceptes de **la història de vida** i dels **significats personals individuals** i per tant de les escales de valor individuals

- Els valors fonamentals que han de focalitzar la intervenció en els centres de gent gran es fonamenten sobre l'afirmació i el propòsit d'aconseguir:
 - **Un nivell de dignitat incondicional per a la persona atesa**
 - **Una dignitat no alienable**
 - **El dret de viure la vellesa com un període de vida que li pertany.** La vellesa forma part de la vida i cal reconèixer en les persones grans **el dret de poder ser.**
 - Tota intervenció dels equipaments ha d'anar dirigida a promoure aquests aspectes de la intervenció

2/ El valor d'estar inserit en una comunitat.

La dignitat de les persones grans es indiscutible del fet de pertànyer a una comunitat:

- Cada persona té el dret de **ser respectada** en tant que persona adulta, **responsable**, com a **persona social**, a partir del fet de possibilitar la relació amb altres persones de la societat, des dels propis valors socioculturals, a nivell social, polític i com a ciutadà en tota la seva dimensió.
- La intervenció sociosanitària i educativa des dels centres ha de ser un punt de recolzament per a viure plenament les aspiracions sobre la participació en la vida col·lectiva en tots els aspectes que siguin possibles en cada nivell.

3/ La dimensió psicoafectiva

- La dignitat de les persones grans suposa tanmateix el respecte a les seves dinàmiques psicològiques i al seu món afectiu. Cal doncs afavorir el manteniment al màxim de les relacions afectives amb l'entorn on la persona pugui expressar lliurement. L'edat de les persones grans ha de ser valorada en relació a la maduresa vital, encara que la persona vagi perdent capacitats de raonament.

- El treball d'acompanyament des de la intervenció socio sanitària i educativa ha de facilitar l'emergència i l'expressió de les aspiracions de les pròpies persones grans :
 - Aspiracions a la reconciliació amb si mateix i amb els altres
 - Aspiracions a viure des de la tranquil·litat
 - A les orientacions personals
 - Aspiracions a la interiorització o la capacitat de poder exterioritzar, segons cada dinàmica personal.

4/ Dimensió històrica personal

- La dimensió psicològica i afectiva de cada persona és indisociable de la història de vida de cada individu. **Cada persona ha sigut , és i serà**. La persona gran ha de ser **respectada en tot allò que representa avui**: cada persona conté la seva història i un món d'experiències únic. Tanmateix són testimonis i actors d'una història social, econòmica i cultural. La persona gran ha de ser respectada des de la seva historicitat , que li permet tenir sentiments de pertinença , d'identificació amb una generació, país, cultura, etc.
- La dimensió històrica ens ha de permetre **respectar el present** de cada persona **construït des de la seva història**
- Les persones grans han de ser **respectades** en tant **que persones que estan en desenvolupament** , que **tenen projectes, capacitats de canvi, d'aprenentatge, d'adaptació**. **El seu futur** , sigui quin sigui el seu estat **els hi pertany**.

5/ Ser reconegut en la vellesa

- Per viure la vellesa des de la dignitat tota persona ha de poder ser reconeguda des de la **integritat personal de ser** encara que tingui les seves dificultats , les seves discapacitats , les seves capacitats i límits (concebent com a límit últim la mort), amb les seves forces, amb les seves competències, sabers i responsabilitats.

B/ Valors a promoure per part dels professionals de l'acompanyament

- **Un tracte obert als canvis actitudinals que demana la professió.** L'acompanyament té el risc de la manca d'adaptació a les necessitats relacionals. És fàcil de passar de l'acompanyament a l'intervencionisme abusiu com a intrusió dins de la vida privada de la persona a partir del poder del professional en la institució. El tracte ha de ser obert a la dinàmica de la vida de la persona i a partir de la dignitat i dels drets que cada usuari té. L'acompanyament no és la tutela sinó una intervenció professional al Servei de les persones grans
- **Valor del rol professional com a mediador i facilitador de processos d'autonomia.** Els professionals han de esdevenir mediadors , ser l'instrument , de mitjà per garantir i promoure l'autonomia i la independència de la persona gran atesa. La intervenció socioeducativa ha de ser fonamentada en la capacitat de decisió autònoma que han de tenir les persones grans . La **capacitat de decidir** de la pròpia persona gran ha de ser preservada i enfortida des de les intervencions professionals. Hem de

fomentar les oportunitats d'escollir lliurement. En aquest sentit hem d'intervenir des del **diàleg** i la **concertació** amb les **pròpies persones grans** i els seus **entorns relacionals**.

- **Reciprocitat**

La relació recíproca entre professionals i usuaris s'ha de fonamentar sobre el intercanvis i les relacions en termes de reciprocitat. No la reciprocitat que genera confusió de rols en la relació. Hem d'entendre la relació des de d'un sentiment humanista. No hem de generar discriminació pel concepte d'edat ni pel concepte de que uns son usuaris i altres professionals. Un concepte clar és el que ens hauria de marcar la nostra intervenció. "No facis cap tipus de intervenció en vers les persones grans que no desitgis per tu mateix per quan siguis gran". Només es necessari fer una projecció d'un mateix en la situació de les persones grans per intervenir d'una manera adequada. Com a professionals hem de posar en joc l'escolta i el fet de poder compartir espais de decisió amb les persones grans a qui atenem i dinamitzem.

- **Intervenir des de la creativitat i des del qüestionament permanent de la intervenció.** La dinàmica professional implica estar sempre disposat a la innovació davant les situacions de la quotidianitat. La **creativitat** és un dels elements del treball des de l'ètica professional ja que ens ha d'ajudar a proposar solucions per enriquir el saber fer i el saber ser necessaris en tot tipus de treball d'acompanyament. Treballar des de la creativitat ens suposa un qüestionament constant de la intervenció i les dinàmiques a treballar amb i des de les persones grans , també entre els equips i en cada un dels professionals des del propi rol específic en les institucions .

- **Renovació de la societat.** Les innovacions que es puguin produir al nivell professional per tal de fomentar una intervenció de qualitat ha d'anar encaminada a potenciar i promoure una imatge diferent de la persona gran fonamentada en la participació en la vida social, política i cultural.

- Els professionals tenim la responsabilitat de donar a conèixer les bones pràctiques de la professió per tal de potenciar l'ús dels recursos que han reeixit . Sovint cada " Mestre té el seu manual" i no compartim o difonem prou les experiències quotidianes capaces de donar respostes a problemàtiques específiques . Aquesta és també una responsabilitat ètica indefugible des de la professió de l'educador social.

RESUM DELS FONAMENTS D'UNA INTERVENCIÓ PENSADA DES DE L'ÈTICA PROFESSIONAL

Contravalor	Valors principals	Principis fonamentals d'una carta ètica
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Degradació Social 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dignitat i drets de la persona 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Les institucions han de defensar i promoure la dignitat incondicional de la persona y el seu dret de viure la vellesa com una etapa de la vida que els hi pertany
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Exclusió ▪ Infantilització 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Integració ▪ Reconeixement social 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cada persona ha de ser respectada en tant que persona social i plenament ciutadana
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Expropiació ▪ Tancament dins la dependència 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reapropiació vital ▪ Autonomia ▪ Gestor de les pròpies discapacitats 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cada persona ha de ser respectada en les seves dinàmiques psicològiques i afectives i a partir de la dimensió històrica personal tenint en compte les seves dificultats i problemes així com les seves capacitats, límits, competències, forces, sabers i responsabilitats
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fet de guarda "guarderia" 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dinàmica interprofessional 	<p>Els equips institucionals han de fomentar els valors de la intervenció professional com :</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Un tracte obert als canvis actitudinals que demana la professió. ▪ Valor del rol professional com a mediador i facilitador de processos d'autonomia. ▪ Reciprocitat ▪ Creativitat i qüestionament ▪ Renovació social

Les funcions d'una carta ètica :

En el pla intern de cada centre

- **Un element central de la coherència del projecte**

Intervenir de d'una proposta de coherència és la intervenció més ètica que podem fer. El sentit d'una institució es basteix sobre la coherència dels projecte que s'ha de bastir en la formulació d'objectius coherents i assolibles en un programa. La carta ètica ha de donar continuïtat als programes aportant des d'una visió esquemàtica els valors i les opcions que donen lloc a una proposta específica de dinamització i intervenció.

- **Ha de facilitar elements d'avaluació permanent.**

Una carta ètica ha de facilitar els elements i principis fonamentals que han de ser respectats en el treball d'acompanyament d'una institució. Sovint proposarà exigències ambicioses. Des de la carta ètica hom pot demanar compte de les intervencions realitzades en relació als valors de coherència. (Les normes de règim intern i de funcionament tenen una càrrega ètica important que sovint cal complementar des de la visió no només funcional sinó actitudinal i de tracte).

La carta és un útil que afavoreix una visió crítica i constructiva dels afrontaments pràctics de la intervenció sociosanitària i educativa. És també un element de referències per al treball en equip i alhora ens permet treballar l'acord en situacions de conflicte o en situacions delicades. La carat ètica de cada centre hauria de ser un instrument dinamitzador de les lògiques de les accions professionals.

- **La carta ètica és uns instrument d'autoformació**

Ha de facilitar l'avaluació permanent i per tant ha de generar processos d'autoformació per tot l'equip. Es un document de referència sobre la intervenció específica que es demana a cada professional nou que s'incorpora en un equip de treball facilitant la reflexió i la comprensió en termes objectius. Ens permet treballar els perfils professionals adequats per a una intervenció de qualitat en les institucions. La persona que entra en equip de treball posteriorment a la carta ètica troba en ella els criteris de treballa als quals pot adherir-se i ser actor de la proposta des de les dinàmiques professionals de la intervenció.

- **La carta ètica pot ser un referent per a les persones grans usuàries i per als seus familiars**

Per als usuaris la carta ètica pot ser utilitzada com una invitació a participar en la construcció vivencial de la institució. Elaborada de forma sintètica i entenedora, accessible a totes les persones i a les seves famílies ens hi podem referir. En la carta ètica podem explicar el sentit i la filosofia del projecte i donar importància a desenvolupar el concepte de dignitat. Les persones usuàries poden identificar-se ens les idees força de la carta i enriquir la carta a la seva manera. La carta ha de néixer d'una experiència de treball influenciat per les necessitats de la persona. La carta ètica ha de

ser un útil per al diàleg, la informació i la concertació entre l'equip professional i dels usuaris.

Creiem que cada centre hauria a de tenir la seva carta ètica oberta a suggeriments i avaluacions del contingut de la mateixa i que hauria de ser revisada almenys un cop a l'any.

En el pla extern dels centres

- La carta ètica s'integra perfectament en els models d'atenció sociosanitària i social basats en models de treball en equip interdisciplinar que fomentin la implicació i corresponsabilitat tant de l'usuari com de la família talment com s'expressa en diversos documents com el Pla Integral de la vellesa , el model d'Atenció Sociosanitària MASS i en d'altres documents com els diversos Plans de salut de la Generalitat de Catalunya
- S'inscriu tanmateix en la proposta del codis deontològics de les diverses disciplines professionals entre elles la de l'Educador Social.
- La carat ètica pot alimentar un debat sobre quina és la intervenció educativa adequada en aquests tipus de centres i edats. Un debat ètic que ens sembla que es essencial i que cal construir entre els diversos agents professionals que treballen en aquest centres . Cal una carta ètica de centre bastida des de la Interdisciplinarietat.

Un antecedents de emmarcament:

"Charte Européenne des personnes âgées en institution"

Elaborada per l'EDE (Association Européenne des directeurs de residences pour personnes âgées) i presentada com a document de d'orientació i reflexió per a ser aprovada en el Congrès de Maastrich l'any 1993.

L'EDE es proposa el 1989 a Berlín de fer una carta europea dels drets de les persones grans institucionalitzades. Aquesta iniciativa va generar una reflexió per a poder construir un carta ètica que a sigui capaç de reflectir la diversitat de situacions i problemàtiques que es donen en aquest àmbit d'intervenció. La FNADEPA (Federation Nationale des Associations de Directeurs d'Etablissements et Services pour Personnes Âgées) elabora a Copenhaghe l'any 1991 un document de treball que fonamenta els principis bàsics sobre els drets de la persona gran que viu en institucions

Els principis bàsics del document son algunes orientacions encaminades a potenciar una intervenció de qualitat per a les persones grans . Alguns es refereixen a la política institucional i d'altres van encaminats a mesures pròpies de l'acció social i en relació als entorns de la persona gran.

Aquestes orientacions es defineixen entorn de quatre eixos principals :

- La qualitat de vida
- L'adaptació dels serveis
- L'accessibilitat a l'atenció

- La suplència en el finançament

El document s'expressa en els següents termes:

Nosaltres els directors, declarem que els drets i les llibertats fonamentals de la persona gran no disminueixen quan aquesta està en un a institució. Nosaltres hem de vetllar perquè la seva expressió sigui reconeguda i mantinguda sigui quin sigui el seu grau d'autonomia.

I. QUALITAT DE VIDA

1.- Hem de treballar des de polítiques de qualitat, de cura i de vida en les institucions tenint com a objectiu permanent el fet de millorar la vida en col·lectivitat afrontant els problemes que se'n derivin.

2.- En el respecte a la persona gran hem de partir de la base de respectar els valors essencials de cada usuari per tal de treballar per millorar l'autonomia possible així com potenciar el mitjans necessaris per afavorir la capacitat i la llibertat d'escollir el seu lloc de vida i de la seva manera de viure.

3.- Li reconeixem el dret al domicili, és a dir que el fet d'escollir el viure en un lloc institucionalitzat li ha de donar les mateixes garanties que un domicili privat

4.- Igual que en el domicili, en els centres residencials li ha de ser reconegut el dret a la propietat dels seus afers personals, sigui quina sigui la situació de discapacitat i en aquest sentit el reconeixement de la seva individualitat.

5.- Hem de preservar el dret a la intimitat de manera que la persona institucionalitzada pugui gaudir en tot moment i seguretat d'un espai personal al qual en pugui limitar l'accés.

6.- Li reconeixem el dret al risc, a la possibilitat de prendre decisions i responsabilitats segons les pròpies eleccions i per tant del fet d'assumir-les i respectar-les sigui quin sigui el grau de capacitat personal. Hem de vetllar permanentment de no subestimar les potencialitats de la persona gran, també de la persona gran discapacitada.

7.- Ens hem de proposar el fet de reconèixer i mantenir el rol social de la persona gran afavorint la relació amb el seu entorn , família, amics i amb l'exterior. Cal multiplicar l'obertura dels centres , així com els intercanvis , facilitant l'accessibilitat als serveis exteriors i proposant activitats estimulants adaptades.

8.- En tant que persones pertanyen a una col·lectivitat i a una comunitat, l'expressió dels drets de la persona gran estan està limitat per l'exercici dels mateixos drets per part de les altres persones

II. DE L'ADAPTACIÓ DELS SERVEIS

A fi d'afavorir l'autonomia de la persona gran

9.- Hem de fomentar una adaptació constant i evolutiva dels serveis a les problemàtiques de la persona gran. En aquest sentit considerem les institucions com un conjunt de serveis variats i diferenciats que hom ha de proposar a la persona gran perquè pugui fer la seva elecció segons la seva disponibilitat i la dels serveis. Cal fomentar una oferta de serveis gerontològiques més desenvolupada.

10.- Les polítiques institucionals han de poder donar respostes graduals i evolutives als problemes de les persones grans, en funció del seu estat de salut i dels recursos existents (Acolliment diürn, residència de nit, residència temporal, serveis de restaurant, serveis de bugaderia, animació, ... a la carta)

11.- Hem de potenciar que aquesta oferta de serveis no condueixi mai a situacions de dependència de filiació i no han de ser mai irreversibles.

12.- Hem d'avaluar els serveis proposats amb freqüència per tal de poder-los adaptar a les necessitats i desigs de les persones que en són usuàries.

13.- Hem de donar a la persona gran una informació clara i objectiva sobre les ofertes de servei tant internes de la institució com externes a la mateixa i formular que la institució pot coordinar el conjunt de serveis i d'ajudes que necessita. Des dels centres cal clarificar, centralitzar, coordinar i fer accessibles a la persona tots aquests recursos. Els centres com a "Lloc de recursos".

14.- Hem de treballar des dels contractes d'acceptació dels serveis que obliguen tant a les persones com a les institucions, de forma recíproca i que han de ser sotmesos a la legislació vigent, però des de els drets fonamentals de la persona i integrat dins l'ordre comunitari.

III. ACCESSIBILITAT A L'ATENCIÓ

15.- Considerem que el fer-se càrrec d'una persona gran es un fer-se càrrec global, depassant el problema de la salut, ja que també es una presa en càrrec de la seves potencialitats social, psicològica, funcional, i que ha de ser de qualitat i el màxim completa possible sense que suposi cap cost suplementari per al persona usuària.

16.- Hem de procurar que la persona gran pugui disposar d'un entorn social, mèdic i paramèdic (direcció i personal) competent i format en relació a les problemàtiques gerontològiques de l'envelliment i de la discapacitat i per això cal posar èmfasi en polítiques que afavoreixin una formació adequada i de qualitat en relació a la intervenció socio sanitària i educativa amb persones grans.

17.- Que els perfils professionals relacionats amb l'atenció amb persones grans siguin revisats i millorats.

18.- Que les noves competències professionals siguin reconegudes, noves professions creades per un sistema més evolucionat

19.- Hem de garantir a la persona gran institucionalitzada l'accessibilitat a l'atenció adaptada al seu estat de salut, amb una qualitat permanent, i sense discriminació en relació a la vida que duria a terme en el domicili.

20.- Hem de preservar el dret a que la persona gran estigui informada sobre el seu estat de salut i que així pugui accedir a la lliure elecció dels que l'han de tractar.

21.- Li hem d'aportar el necessari per al sosteniment fins al terme final de la vida, en relació i cooperació amb el seu entorn familiar sempre que sigui possible garantint un lloc de vida des de la calidesa.

IV. DE LA SUPLÈNCIA DELS FINANCEMENTS

22.- Som conscients que l'accessibilitat dels Serveis passa per els cost i creiem que cal formular que totes les persones grans han de poder beneficiar-se dels serveis en funció del seu estat i no en funció dels recursos. Això implica que les institucions han de ser econòmicament accessibles des de costos equitatius a la oferta que fan.

23.-Formulem que ha d'existir una cooperació financera de compartir la despesa entre la contribució social (Seguretat social, impostos col·lectius locals) i una aportació individual o de l'entorn familiar de la persona gran).

24.- Cal assegurar que la persona gran tindrà recursos decents i suficients sigui quin sigui el seu nivell d'autonomia i fomentar que la persona els pugui gestionar el màxim temps possible, malgrat sigui ajudat en la gestió.

25.- Tota política d'ajuda a la persona gran ha d'estar simplificada, centralitzada i coordinada.

26.- El finançament ha d'estar adaptat a l'evolució i a la innovació dels Serveis.

27.- Hem de fer una reflexió permanent sobre l'oferta dels serveis a les persones grans , hem de potenciar l'intercanvi d'informació i d'experiències, en la voluntat de potenciar millores en el conjunt de problemàtiques de les persones grans des de mesures encaminades a fer convergir els nivells de prestació en relació als nivells de qualitat més alts d'Europa.

28.- Hem de lluitar contra el desmembrament i enlentiment que genera la màquina burocràtica que sovint genera estat de confusió i visions de valoració diferents en la prestació de serveis.

29.- Hem de respectar l'entorn social de la persona gran i considerar les situacions particulars de cada persona en relació al seus contextos culturals i nacionals

30.- Hem de ser actors en l'evolució de la gerontologia, participant a les consultes i intercanvis d'experiències entre institucions i organismes diversos tractant el problema de les persones grans i participant en la definició gerontològica de la Comunitat, nació, Estat i Comunitat Europea.

Resseguint aquest document hi podem trobar des de la perspectiva de la intervenció sociosanitària i educativa alguns elements que cal destacar per fer una proposta de carta ètica per a cada centre i a l'ensens per a fomentar una carta deontològica de la intervenció de l'Educador social en aquests tipus de centres .

Aspectes **clau** per a una intervenció ètica:

Des de la intervenció educativa hauríem de fomentar propostes d'intervenció centrades en la persona i en les capacitats personals per tal de potenciar la màxima autonomia de la persona gran. Aquest fet suposa treballar des del concepte de les capacitats i no només des dels problemes a partir dels respecte als valors essencials de la persona que ens han de permetre elaborar els projectes educatius i la filosofia d'intervenció de cada centre , bastits sobre el concepte de lloc de vida .

En aquest sentit caldria tenir en compte algunes de les expressions que se citen en el document de l'EDE i que cal considerar com a punt de partida per una intervenció des de l'ètica professional.

- Respectar els valors essencials de cada usuari per tal de millorar el màxim l'autonomia possible
- Potenciar el mitjans necessaris per afavorir la capacitat i la llibertat d'escollir el seu lloc de vida i de la seva manera de viure

El lloc de vida és un altre concepte que cal desenvolupar amb totes les seves implicacions . Considerarem el lloc de vida com aquell espai en el que la persona gran, sigui discapacitada o no, du a terme la seva vida. Les institucions han de ser pensades com equipaments substitutoris de la llar i no substituïtoris de l'atenció mèdica. Per tant no són llocs de cures. Són espais que han de facilitar que la persona tingui un espai vital propi, amb els drets de ciutadà, de persona; on tingui espais d'intimitat, i on se li permeti exercir la seva capacitat de decisió i responsabilitat davant dels propis afers vivencials.

En el document aquestes idees són expressades de la següent manera:

- Viure en un lloc institucionalitzat ha de donar les mateixes garanties que un domicili privat
- Ha de ser reconegut el dret a la propietat dels seus afers personals, sigui quina sigui la situació de discapacitat i en aquest sentit el reconeixement de la seva individualitat

- Hem de preservar el dret a la intimitat
- Reconèixer el dret al risc, a la possibilitat de prendre decisions i responsabilitats

La nostra intervenció professional ha d'estar encaminada a fomentar que la persona gran faci ús de les pròpies potencialitats i capacitats personals, ja que sovint caiem en propostes d'intervenció centrades en la protecció de la persona gran, a través de les quals arribem a suplir la persona en totes aquelles accions en les que encara és capaç. D'aquesta manera afavorim la substitució i fomentem, cada vegada més, la dependència i la manca d'autonomia en les persones grans ateses segons aquesta filosofia.

El document esmentat ens il·lustra aquesta tendència

- Hem de vetllar permanentment de no subestimar les potencialitats de la persona gran, també de la persona gran discapacitada.

La capacitat relacional amb la família, amb els amics i amb l'entorn social i comunitari és un altre dels conceptes importants que cal treballar amb cura. Afavorir que la persona es relacioni amb l'exterior i faci ús dels recursos comunitaris. El fet de fomentar la participació de la institució en la comunitat, on la gent gran ha de tenir un rol i paper d'actors en els canvis socials; així com la participació de la comunitat social en la proposta de dinamització de les institucions és una tasca necessària que ens ha de permetre treballar el refús de l'exclusió en relació amb la realitat de la gent gran.

Vegem-ho expressat al document:

- Reconèixer i mantenir el rol social de la persona gran afavorint la relació amb el seu entorn
- Donar a la persona gran una informació clara i objectiva sobre les ofertes de servei tant internes de la institució com externes a la mateixa i formular que la institució pot coordinar el conjunt de serveis i d'ajudes que necessita
- Hem de procurar que la persona gran pugui disposar d'un entorn social, mèdic i paramèdic (direcció i personal) competent i format en relació a les problemàtiques gerontològiques de l'envelliment i de la discapacitat i per això cal posar èmfasi en polítiques que afavoreixin una formació adequada i de qualitat en relació a la intervenció sociosanitària i educativa amb persones grans.

Un model de carta ètica ?

Ens cal una carta ètica d'institució i d'àmbit per poder fomentar una intervenció centrada en la persona, en les necessitats i capacitats i en el concepte de lloc de vida, bastit a partir dels projectes de vida (Plans Individuals d'Atenció) de cada usuari dels nostres serveis. És en aquest sentit que podem proposar un model orientatiu de carta ètica per a elaborar la reflexió.

El més valuós de la ètica és la reflexió sobre el fet d'afrontar les accions professionals i relacionals quotidianes des d'una perspectiva del respecte a l'altre i des de la convivència. La ètica no pot ser imposada per la lletra escrita, sinó per la capacitat de raonar des de la coherència aquells elements que ens

permeten dur a terme les nostres accions des de la solidaritat. Una carta ètica escrita en un paper , només té sentit quan és el resultat d'una altra carta escrita en el raonament i la coherència de les persones que l'han construïda. No hem de deixar que les declaracions deontològiques quedin proscrietes en un calaix , sinó que han de condicionar els nostres afrontaments professionals des dels raonaments bastits en el respecte a llibertat de l'altre (llibertat d'escollir, de decidir, etc...).

La carta ètica hauria d'estar estructurada en un **preàmbul introductori**, o declaració dels per què? de donar forma a un document d'aquest tipus.

Després es desenvoluparien tres apartats encaminats a definir els **drets i deures** que tenen cada un dels agents que participen en les institucions:

- La intervenció en relació a la persona gran
- La intervenció de les institucions
- La família i de l'entorn social

En un tercer espai es definiria la possibilitat de constituir **Consells d'ètica** en les institucions, i per tant, caldria definir-ne les funcions i finalitats dels mateixos.

Preàmbul

Declaració dels principis ètics de la intervenció:

- La vellesa és una etapa de la vida en la que cada persona pot menar el desenvolupament de la seva personalitat, la seva espiritualitat i la seva capacitat de créixer social i afectivament.
- Tanmateix les persones grans , també en situació de discapacitat, que estan institucionalitzades han de poder viure en el territori on han viscut sense perdre el contacte amb les altres generacions
- És bàsic intervenir des del respecte i l'ajuda tant professional , com des de les dinàmiques d'integració social de la persona gran.
- Hem doncs de garantir, des de la intervenció socioeducativa, una excel·lent qualitat de les prestacions que s'ofereixen en els centres institucionals. Cal fomentar la intervenció des del diàleg entre tots els agents (Família - entorn, usuari, equip) per poder elaborar i consensuar un carta ètica encaminada a respectar els principis de reconèixer en els altres els valors humans comuns.
- Considerant que els drets i les llibertats d'una persona gran no disminueixen quan està en una institució hem de declara que :
 - ✓ Les persones grans, que per diverses raons viuen en una institució, es beneficien dels mateixos drets i assumeixen els mateixos deures que qualsevol altra ciutadà. L'expressió dels propis drets esta limitada per l'exercici dels mateixos drets per part dels altres.

- ✓ Les institucions són llocs de vida adaptats per afavorir una qualitat de relacions i d'atencions capaces de satisfer les necessitats de les persones que en són usuàries. L'elecció d'aquest tipus d'allotjament no és una decisió irreversible.
- ✓ L'entorn social més proper a la persona gran i la societat en si en el seu conjunt ha de col·laborar en el fet de fer-se càrrec i en l'acompanyament amb la finalitat de mantenir o de reconstruir les relacions que ajudin a la persona gran a aconseguir amb dignitat la seva vida.

La intervenció en relació a les persones grans

Les persones grans que fan l'elecció d'entrar en una institució o que ja hi viuen han de poder dur a terme una vida similar i en les mateixes condicions de vida habituals per als seus conciutadans:

- Haurem de vetllar per que l'elecció de lloc de vida en un centre preservi, en la mida que sigui possible, les mateixes garanties que un domicili privat.
- Els centres han d'esforçar-se a preservar l'autonomia de la persona gran, d'afavorir l'expressió, de respectar les seves eleccions, encara que la persona gran assumeixi riscos i responsabilitats
- Els centres han de desenvolupar el benestar, el confort i la seguretat de la persona gran, millorar-les si és possible i reduir els inevitables conflictes de la vida en col·lectiu
- Han de reconèixer a cada persona gran, treballant no només des de la individualització sinó des de tipus d'intervenció personalitzada. La persona gran ha de tenir el dret a la propietat dels seus afers personals. La persona gran disposa dels seus recursos per satisfer els seus desigs. Hem de fer una intervenció que faciliti dinàmiques en les que la persona gran posi en joc els seus recursos socials i les seves habilitats relacionals i emocionals.
- Els centres han de vetllar perquè la persona gran tingui sempre recursos decents i suficients sigui quin sigui el seu nivell d'autonomia, de manera que la persona els pugui gestionar el màxim temps possible.

De la intervenció dels establiments:

Els centres han d'estar autoritzats legalment complint les disposicions que es plantegen al respecte

Quan una persona gran ingressa en una institució ha de signar un contracte d'acollida, el règim de reglament que regeix la relació recíproca entre les persones que viuen i treballen a la institució.

Els centres, des del rol de la mediació han de generar la reflexió permanent sobre l'oferta de serveis de les persones grans en funció del seu estat de salut i de les necessitats que es van generant. Hem de cercar solucions que ens

permetin compaginar el bon funcionament general i el fet de fer-se càrrec de algunes necessitats individuals de la persona gran i del personal que hi treballa. D'altra banda hem de vetllar que aquest equilibri permeti a la persona gran dur a terme aquelles activitats que encara és capaç de fer.

En aquest sentit hauríem de vetllar que els centres institucionalitzats per a persones grans responguessin a a les següents consideracions:

- Els centres han de ser entesos com un conjunt de recursos i serveis diversificats i encaminats a oferir respostes graduals a les necessitats graduals que vagin apareixent. Els centres per a gent gran han de dur a terme una intervenció ena partir dels condicionants de salut que evolucionen al llarg de la vida . Per tant una intervenció des de l'ètica professional demana una intervenció pensada per tal d'adaptar-se permanentment a les necessitats que vagin apareixent. (evidentment entenent els centres com a llocs de vida , fet que implica que les necessitats de salut siguin tractades quan ho requereixin les situacions, en centres de tipus hospitalari).
- Atendre a una persona gran en un centre demana una intervenció global de totes les seves problemàtiques, alhora que individualitzat i personalitzat. La Salut és l'únic problema que depassa. La globalitat demana una intervenció centrada en la persona des de l'abordatge del treball en equips interdisciplinars. Una intervenció ètica ha de centrar-se en la persona i no en la professió de cada disciplina.
- Els centres han de planificar una formació permanent de perfeccionament professional com a útil de gestió per assolir els objectius fixats i els reptes d'adaptabilitat a les situacions evolutives de les persones i de l'àmbit d'intervenció.
- Han de vetllar que la persona gran tingui un entorn social ,mèdic i paramèdic capaç de donar respostes de qualitat i de suficiència als problemes quotidians.
- Els centres han de respectar les creences i tractar les persones amb la deguda dignitat en relació a l'espiritualitat
- Han de garantir la confidencialitat de les informacions personals que tenen en els expedients.

La família , l'entorn proper i la societat

Els diferents actors de l'ingrés en un centre han de vetllar que en els centres , en l'entorn familiar i en l'entorn social, es mantingui el rol social de la persona gran ingressada. En aquest sentit hem d'afavorir les oportunitats de relació amb l'entorn, amb les famílies, amb els amics, multiplicant les possibilitats d'obertura a la comunitat refusant l'exclusió social de la vellesa en petits geethos. Els centres haurien de facilitar l'accessibilitat als serveis exteriors proposant activitats estimulants i adaptades.

Tota institució hauria de :

- Considerar la persona gran com a beneficiària dels ajuts necessària en funció del seu estat de i no només dels seus recursos econòmics.
- Hem de potenciar i clarificar quin és el rol social de la persona gran i tanmateix el rol de la família en l'entorn institucional de manera que la família pugui ser responsable d'algunes qüestions de la persona gran institucionalitzada i així seguir exercint de familiar.
- L'organització i l'acolliment de persones voluntàries formades en l'acompanyament ha de ser afavorit en la mesura del possible.
- La persona gran, abans d'entrar en un centre, pot designar una persona de confiança que accepti ser l'interlocutor amb el centre. Aquesta persona hauria de participa en les preses de decisió que incumbeixin a la persona quan aquesta no pugui decidir.

El Consell Ètic

Amb la finalitat que la carta, sigui un instrument per potenciar la qualitat de vida i una forma d'assegurar l'adaptació a les situacions que ens porta l'evolució de les persones grans es recomanable constituir un Consell Ètic de centre elegit.

La funció d'un Consell ètic de centre seria el de poder valorar amb la direcció del centre el funcionament de l mateix , així com poder trobar les persones grans ingressades, professionals i els familiars per valorar el grau de satisfacció i d'acompliment de la intervenció elaborada en la carta ètica.

El Consell hauria de recollir els aspectes positius, suggeriments, queixes dels residents o d'altres agents i recollir les informacions útils per a fer propostes de millora de la qualitat.

El Consell ètic hauria d'elaborar un informe raonat amb les propostes de millora al centre.

El propi Consell ètic de centre hauria de fomentar el seu propi reglament intern.

Els professionals de l'Educació Social en l'àmbit de gent gran i el Codi deontològic .

(L'ètica de la intervenció amb persones grans i discapacitades)

(Jesús Vilar)